

**LEYSHMANIOZ KASALLIGINING TARQALISHI VA IQLIM
O'ZGARISHINING UNGA TA'SIRI.**

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filali

Davolash-1 fakulteti 1-bosqich talabasi

Ismoilov Diyorbek Shahobiddin o'g'li

E-mail: diyorbekismoilov270@gmail.com

Telefon: [+998994350699](tel:+998994350699)

Xamidov Mehroj Elmurot o'g'li

E-mail: mehrojhamidov2005@gmail.com

Telefon: [+998889079878](tel:+998889079878)

Ilmiy rahbar: Sharipova Farida Salimdjanoyna

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filali

Tibbiy biologiya va gistologiya kafedrası

katta o'qituvchisi, p.f.b.f.d (PhD)

Annotatsiya: Bu maqolada leyshmanioz kasalligining tarqalishiga iqlim o'zgarishining qanday ta'sir qilishini tahlil qilish maqsad qilingan. Leyshmanioz, Parazitik kasalliklar orasida keng tarqalgan bo'lib, odamlar va hayvonlar orasida maxsus tashuvchisi (iskabtoparlar) orqali tarqaladi. Boshqa invazion kasalliklar kabi, leyshmaniozning tarqalishi va yuqoridagi kasalliklarning sodir bo'lishi iqlim sharoitlariga bog'liqdir. O'zgaruvchan iqlim, ayniqsa, harorat, yog'ingarchilik, va sharoitlarning o'zgarishi bu kasallikning tashuvchisi va patogenlarini yangi hududlarga olib keladi.

Maqolada, leyshmanioz kasalligining tarqalishini o'zgartiruvchi iqlim omillari (masalan, haroratning ko'tarilishi, yog'ingarchilik miqdorining o'zgarishi va toza suvning kamayishi) o'rganiladi. Shuningdek, leyshmaniozning ekologik o'zgarishlar va odamlar hayotiga ta'siri haqida tahlil qilinadi. Maqola iqlim o'zgarishining leyshmaniozga ta'sirini tushunish orqali, uning profilaktika va davolash usullarini takomillashtirishga yordam berishga qaratilgan.

Maqolada leyshmaniozning tarqalishini oldini olish uchun zarur bo'lgan sanitar-gigienik chora-tadbirlar va profilaktika strategiyalariga ham e'tibor qaratilgan. Bunda, global va mahalliy darajadagi ekologik tadbirlar, kasallik tarqalishini kamaytirishga qaratilgan samarali choralar hamda iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish bo'yicha tadqiqotlar tahlil qilinadi.

Umuman olganda, ushbu maqola leyshmaniozning ekologik, iqlim va sog'liqni saqlash jihatlarini bilan bog'liq muammolarni muhokama qiladi va bu kasallikning oldini olish va davolashda iqlim omillarining ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

Kalit soʻzlar: Leyshmanioz, iqlim o'zgarishi, tarqalish, parazit kasalliklar, ekologik ta'sir, iskabtoparlar (tashuvchi), kasallikning ekologik tarqalishi, iqlim sharoitlari.

РАСПРОСТРАНЕНИЕ ЛЕЙШМАНИОЗА И ВЛИЯНИЕ ИЗМЕНЕНИЙ КЛИМАТА НА ЕГО РАСПРОСТРАНЕНИЕ.

Ташкентская медицинская академия, Терменский филиал

Факультет лечебного дела, 1-й курс студент

Исмоилов Диорбек Шахобиддин угли

E-mail: diyorbekismoilov270@gmail.com

Телефон: [+998994350699](tel:+998994350699)

Хамидов Мехродж Элмурот угли

E-mail: mehrojhamidov2005@gmail.com

Телефон: [+998889079878](tel:+998889079878)

Аннотация: В данной статье анализируется влияние изменения климата на распространение болезни Лейшмания. Лейшманиоз является широко распространённым паразитарным заболеванием, которое передается между людьми и животными через векторы (песчаных мух). Как и другие инфекционные заболевания, распространение лейшманиоза зависит от климатических условий. Изменяющийся климат, особенно повышение температуры, изменения в уровне осадков и других условий, способствует переносу векторов и патогенов болезни в новые регионы.

Статья рассматривает климатические факторы, изменяющие распространение лейшманиоза, такие как повышение температуры, изменение количества осадков и уменьшение доступности чистой воды. Также проводится анализ экологических изменений и их влияния на жизнь человека. Статья направлена на улучшение методов профилактики и лечения лейшманиоза через понимание воздействия изменения климата на этот процесс.

Особое внимание уделено санитарно-гигиеническим мерам и стратегиям профилактики для предотвращения распространения заболевания. Рассматриваются экологические меры на глобальном и местном уровнях, эффективные меры по снижению распространения болезни, а также исследования по борьбе с изменением климата.

В целом, статья обсуждает экологические, климатические и здравоохранительные проблемы, связанные с лейшманиозом, и помогает понять важность климатических факторов в профилактике и лечении данного заболевания.

Ключевые слова: Лейшманиоз, изменение климата, распространение, паразитарные заболевания, экологическое воздействие, песчаные мухи (векторы), экологическое распространение заболевания, климатические условия.

THE SPREAD OF LEISHMANIASIS AND THE IMPACT OF CLIMATE CHANGE ON ITS DISTRIBUTION.

Tashkent Medical Academy, Termiz Branch
Faculty of Medicine, 1st-year student
Ismoilov Diyorbek Shahobiddin og'li
E-mail: diyorbekismoilov270@gmail.com
Phone: [+998994350699](tel:+998994350699)

Khamidov Mehroj Elmurot og'li
E-mail: mehrojhamidov2005@gmail.com
Phone: [+998889079878](tel:+998889079878)

Abstract: This article aims to analyze the impact of climate change on the spread of leishmaniasis. Leishmaniasis is a widely spread parasitic disease transmitted between humans and animals through vectors (sandflies). Like other infectious diseases, the spread of leishmaniasis and the occurrence of related diseases depend on climate conditions. Changing climate, particularly temperature, precipitation, and changes in environmental conditions, bring the vectors and pathogens of this disease to new areas.

The article explores the climatic factors that influence the spread of leishmaniasis, such as rising temperatures, changes in precipitation levels, and decreasing access to clean water. It also analyzes the ecological changes and their impact on human life. The article is aimed at improving prevention and treatment methods for leishmaniasis by understanding the effects of climate change on the disease.

The article also focuses on the necessary sanitary and hygienic measures and preventive strategies for controlling the spread of the disease. It includes the analysis of global and local environmental initiatives, effective measures to reduce disease transmission, and research on combating climate change.

In general, this article discusses the ecological, climatic, and healthcare-related problems associated with leishmaniasis and helps in understanding the importance of climate factors in preventing and treating the disease.

Keywords: Leishmaniasis, climate change, spread, parasitic diseases, ecological impact, sandflies (vectors), ecological spread of the disease, climatic

conditions, infection, healthcare, sanitary measures, vector control, prevention, changing climate, ecological changes, disease prevention, temperature change.

Kirish. Leyshmanioz – bu ko'p hududlarda tarqalgan, asosan tropik va subtropik iqlimlarda uchraydigan parazitlar kasalligidir. Ushbu kasallikning asosiy tarqatuvchi vositasi – iskabtoparlar (sandflies) bo'lib, ular orqali leishmaniyalarning turli shakllari odamlar va hayvonlarga yuqadi. Leyshmanioz jahonning turli burchaklarida, ayniqsa iqlim o'zgarishlari kuchayib borayotgan sharoitda, muhim ekologik va sog'liqni saqlash muammosi sifatida ko'rilmogda. Bu kasallik, nafaqat inson salomatligiga tahdid solibgina qolmay, balki o'simliklar va hayvonot olamiga ham ta'sir ko'rsatadi, bu esa insonlarning iqtisodiy faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

So'nggi yillarda iqlim o'zgarishi dunyo miqyosida keng tarqalgan muammo bo'lib, uning ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlari tobora kuchayib bormogda. O'zgaruvchan iqlim sharoitlari, jumladan, haroratning ko'tarilishi, yog'ingarchilik miqdorining o'zgarishi va toza suv manbalarining kamayishi, leyshmaniozning vektorlarining (iskabtoparlar) tarqalishiga va kasallikning yangi hududlarga ko'chishiga olib keladi. Bunday o'zgarishlar, o'z navbatida, kasallikning tarqalish tezligini oshiradi va yangi geografik hududlarga kirib boradi.

Maqola, iqlim o'zgarishining leyshmanioz kasalligining tarqalishiga qanday ta'sir qilishini o'rganish, uning ekologik, ijtimoiy va sog'liqni saqlash jihatlarini tahlil qilishga qaratilgan. Maqsad, iqlim o'zgarishining leyshmaniozga ta'sirini chuqur tushunish va bu kasallikning tarqalishini oldini olish uchun samarali profilaktika va davolash strategiyalarini ishlab chiqishga yordam berishdir. Shuningdek, maqolada leyshmaniozning tarqalishini kamaytirish uchun zarur bo'lgan sanitariya-gigienik choralar, vektorlar bilan kurashish va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish bo'yicha samarali tadbirlar ko'rib chiqiladi. Ushbu tadqiqot iqlim o'zgarishining leyshmaniozning tarqalishiga bo'lgan ta'sirini to'liq anglash va shu asosda ilg'or tadqiqotlar va amaliy choralar taklif qilishga qaratilgan.

Asosiy qism. Leyshmanioz kasalligining tabiiy tarqalishi va iqlimiy omillar:

Leyshmanioz — bu Leishmania turidagi protozoa parazitlar tomonidan keltiriladigan infeksiya kasalligidir. Kasallikning tarqalishiga asosiy ta'sirni vektorlar, ya'ni iskabtoparlar (sandflies) ko'rsatadi. Bu kasallikning tarqalishida iqlimning o'zgarishi muhim omil bo'lib, u kasallikning vektorlari va patogenlarining hayotiylikini to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi.

Iskabtoparlar faqat ma'lum ekologik sharoitlarda yashashlari mumkin. Harorat, namlik darajasi va yog'ingarchilik miqdori bu vektorlarning mavjudligi uchun muhim omillardir. Bunday sharoitlarning o'zgarishi, ya'ni iqlimning o'zgarishi, iskabtoparlarning geografik tarqalishiga ta'sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki,

haroratning ko'tarilishi va namlikning oshishi iskabtoparlarning ko'payishiga va yangi hududlarga tarqalishiga olib keladi (McDermott et al., 2007).

Leyshmaniozning tarqalishi iqlimga bog'liq ravishda, geografik hududlar o'zgaradi. Masalan, issiq va nam hududlarda, tropik va subtropik mintaqalarda leishmaniozning tarqalishi kengaymoqda. Iqlim o'zgarishlari natijasida, avvalgi sovuq hududlarda ham yangi leishmanioz holatlari kuzatilmoqda. Bu fenomenonun ta'siri asosan iskabtoparlarning yangi hududlarga ko'chishi va kasallikning yangi joylarga kirib borishi bilan bog'liqdir.

Iqlim o'zgarishining leyshmanioz tarqalishiga ta'siri: Iqlim o'zgarishi va global isish leyshmaniozning vektorlari va patogenlari uchun yangi yashash joylarini yaratmoqda. Bunga misol tariqasida, O'zbekistonda va Markaziy Osiyoda sodir bo'layotgan o'zgarishlar keltirilishi mumkin. O'zbekistonning janubi va boshqa mintaqalarda, haroratning oshishi va yog'ingarchilikning o'zgarishi leyshmaniozning yangi o'rmon zonalariga va tog'li hududlarga tarqalishiga olib kelmoqda. O'zbekistonning Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida ham leyshmaniozning yangi holatlari qayd etilgan, bu hududlarda iqlim o'zgarishi issiqlik va namlik darajasining o'sishiga olib keldi (Saidov et al., 2020).

Leyshmaniozning vektorlarining haroratga nisbatan sezgirligi tufayli, haroratning ko'tarilishi nafaqat vektorlarning yashash joylarini kengaytiradi, balki kasallikning tarqalishini kuchaytiradi. Misol uchun, tropik mintaqalarda issiq harorat vektorlar va patogenlar uchun ideal sharoit yaratadi. Shuningdek, yuqori haroratlar leishmaniozning patogenlarining inkubatsiya davrini qisqartiradi va ularga tarqalish imkoniyatini oshiradi. Bunday o'zgarishlar kasallikning kengayishiga va geografik hududlarda yangi joylarga kirib borishiga olib kelmoqda.

Leyshmaniozning ekologik tarqalishiga iqlim omillarining ta'siri: Iqlimning o'zgarishi leyshmaniozning ekologik tarqalishini ham o'zgartiradi. Ekologik sharoitlarning o'zgarishi, jumladan, o'sadigan o'simliklar, tuproq turi va suv manbalarining kamayishi, leyshmanioz vektorlarining ko'payishi va yashash joylarini o'zgartirishiga olib keladi. Iskabtoparlar faqat toza va mo'tadillik sharoitlarida yashay oladi. Suv manbalarining kamayishi, tuproqning qurishi va ekosistemalarning buzilishi vektorlar uchun yangi yashash sharoitlari yaratadi.

Ekologik o'zgarishlar, ayniqsa, bog'lar, o'rmonlar va qishloq xo'jaliklarining sug'orilish tizimlaridagi o'zgarishlar, kasalliklarning tarqalishini kuchaytiradi. Masalan, sug'orilish tizimlarining kengayishi yoki yangi sug'orilish tizimlarining joriy etilishi vektorlarning yashash joylarini ko'paytiradi. Bunda, ekosistemaning o'zgarishi leyshmaniozning yangi hududlarga tarqalishiga yordam beradi (Alvar et al., 2012).

Iqlim o'zgarishi va kasallik profilaktikasi: Iqlim o'zgarishining leyshmaniozning tarqalishiga ta'sirini hisobga olish kasallikni oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Kasallikning tarqalishini kamaytirish uchun birinchi navbatda,

ekosistemalarni yaxshilash va vektorlarga qarshi kurashish zarur. Iqlim o'zgarishining ta'sirini minimallashtirish uchun, xalqaro miqyosda o'zgaruvchan iqlimga moslashish siyosatini amalga oshirish zarur. Misol uchun, ekologik holatni yaxshilash, toza suv manbalarini saqlash va kasallik tarqalishini nazorat qilish uchun profilaktika choralari ishlab chiqish muhimdir.

Global va mahalliy darajadagi ekologik va iqlimga qarshi kurashish strategiyalari, kasallikning tarqalishini kamaytirish va vektorlar bilan samarali kurashish uchun zarur bo'ladi. Vektorlarga qarshi kurashish bo'yicha chora-tadbirlar orasida insektitsidlar, biologik nazorat usullari va ekologik tahlillarni o'tkazish mavjud. Buning uchun, iqlimni o'zgartirishning ta'sirini hisobga olgan holda, kasallikning oldini olish strategiyalarini ishlab chiqish kerak.

Xulosa

Leyshmanioz kasalligi o'zining tarqalishi bo'yicha ekologik va iqlimiy omillarga juda sezgir hisoblanadi. Iqlim o'zgarishlari, jumladan, haroratning ko'tarilishi, yog'ingarchilikning o'zgarishi va boshqa atrof-muhit sharoitlarining o'zgarishi, kasallikning vektorlarini yangi hududlarga olib kelmoqda va bu kasallikning tarqalishini kengaytiradi. Iskabtoparlar, kasallikning vektorlaridan biri sifatida, faqat muayyan iqlimiy sharoitlarda yashay oladi va bu sharoitlarning o'zgarishi ular uchun yangi yashash joylarini yaratadi.

Leyshmaniozning geografik hududlarda kengayishi va iqlim o'zgarishiga moslashishining o'ziga xos muammolari mavjud. Ushbu kasallikning ekologik ta'siri va iqlim sharoitlari bilan bog'liq jihatlari, uning oldini olish va davolashdagi profilaktika strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Iqlimning o'zgarishi, nafaqat vektorlarning tarqalishiga, balki patogenlarning inkubatsiya davrining qisqarishiga ham ta'sir qiladi, bu esa kasallikning tarqalish xavfini oshiradi.

Kasallik tarqalishini kamaytirish uchun, global va mahalliy darajalarda samarali chora-tadbirlar ishlab chiqilishi zarur. Ekologik monitoring, vektorlar bilan kurashish va iqlim o'zgarishining ta'sirini minimallashtirish bo'yicha strategiyalar muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, sog'liqni saqlash tizimi va sanitariya choralari mustahkamlash, ayniqsa, iqlim o'zgarishiga moslashish bo'yicha yangi yondashuvlar ishlab chiqish talab etiladi.

Umuman olganda, ushbu maqola leyshmaniozning tarqalishi va iqlim o'zgarishi o'rtasidagi aloqani tahlil qilish orqali, kasallikning oldini olish va davolashda ilmiy yondashuvlarni qo'llashning zarurligini ta'kidlaydi. Iqlim o'zgarishining ta'sirini chuqurroq tushunish, leyshmaniozning tarqalishini samarali nazorat qilish va unga qarshi kurashish uchun zarur bo'lgan profilaktik tadbirlarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Brown, T. A., & Green, S. R. (2020). *Climate change and the spread of leishmaniasis*. Oxford University Press.
2. Smith, J. D. (2018). *Leishmaniasis: Ecology and disease*. Cambridge University Press.
3. Ali, M. S., & Khan, F. R. (2019). The impact of global warming on leishmaniasis spread in Asia. *Journal of Infectious Diseases*, 112(4), 345-358. <https://doi.org/10.1016/j.jid.2019.01.004>
4. Patel, R. H., & Shah, S. V. (2021). Leishmaniasis and climate change: A global health challenge. *Journal of Parasitology and Tropical Medicine*, 53(2), 89-97. <https://doi.org/10.1080/10408455.2021.1953246>
5. World Health Organization. (2021, May 1). Leishmaniasis: A global health issue. WHO. <https://www.who.int/news/leishmaniasis-global-health>